

MOLENS

in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden

molenstichting
SIMAV

CULTUREEL ERFGOED

Zorgen voor ons Cultureel Erfgoed om volgende generaties over het belang ervan te leren

AL RUIM 60 JAAR ACTIEF

Molens verloren hun oorspronkelijke functie, SIMAV voorkomt verval en verlies

VERBINDT HEDEN EN VERLEDEN

De molen zorgde voor bewoning in de polders, hij vertelt over verleden, heden en toekomst

SIMAV VOOR NU EN VOOR LATER

Sinds 1956 zorgt SIMAV op een bevlogen wijze voor de Instandhouding van Molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden. Toen het bestuur van de polder Streefkerk en Kortenbroek in 1955 besloot de molens stil te zetten, omdat ook daar een elektrisch gemaal zou worden gebouwd en voor twee molens een sloopvergunning werd aangevraagd, zag een aantal burgemeesters in de regio aanleiding tot het oprichten van een stichting om daardoor deze kostbare monumenten in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden voor totale ondergang te behouden.

2

KORTLANDSE MOLEN

Deze poldermolen, stammend uit 1890, is een grondzeiler, gebouwd op de fundamenten van een oude wipmolen. De vorm is uniek doordat de onderste drie meter recht gemetseld zijn, daarna is de vorm conisch.

Kortland 36, Alblasserdam

4

SOUBURGHSE MOLEN

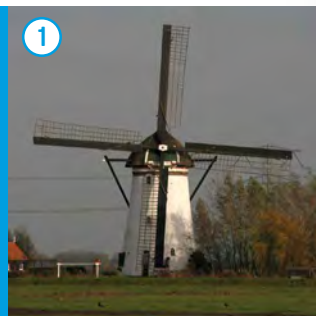
Al sinds 1542 is op kaarten terug te vinden dat op deze plaats een molen de Souburghse polder drooghield. Deze ronde stenen grondzeiler heeft tot in de tweede wereldoorlog dienst gedaan. Onduidelijk is wanneer de broodnodige restauratie zal beginnen.

Kortland 57, Alblasserdam

KOOIWIJKSE MOLEN

Ronde stenen grondzeiler uit 1866. Samen met een andere molen bemaalde deze poldermolen de polder Oud-Alblas Noordzijde. In 1925 werd de andere molen vervangen door een gemaal.

Kooiwijk 1, Oud-Alblas

1

PEILMOLEN

Ronde stenen grondzeiler, bouwjaar 1819. Deze molen werd door het waterschap aangewezen als peilmolen. Wanneer het maximale peil bereikt was werd dat door de stand van de wieken aangegeven. 's Nachts door een lantaarn in de hoogste wiek te hangen.

Peilmolenweg 1, Oud-Alblas

3

AL SINDS 1956 ACTIEF

5

WESTMOLEN

De voorganger van deze wipmolen werd in 1813 door terugtrekkende Franse troepen in de brand gestoken. De Westmolen is in 1814 herbouwd. Helaas is de biotoop van deze en van de naburige Oostmolen bijzonder slecht te noemen. De oorzaak is de aangelegde snelweg en de vele bomen rond de sportparken.

Grote Schelluinse kade 18, Gorinchem

6

OOSTMOLEN

Deze werd ook door de Franse troepen in brand gezet. Het polderbestuur dacht dat één molen voldoende capaciteit zou hebben het water in de polder op peil te houden en herbouwden alleen de Westmolen. De Oostmolen bleek noodzakelijk en is in 1817 alsnog herbouwd.

Grote Schelluinse kade 2, Gorinchem

WIE ZIJN WIJ EN WAT DOEN WIJ MET DE SIMAV MOLENS

SIMAV is aangewezen als (culturele) ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling onder nr. 004851377). Ruim 60 vrijwilligers houden het landschap in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden levendig en beheren de 33 molens om ze een goede toekomst te geven voor nieuwe generaties. Ons Cultureel Erfgoed zit in ons hart en dat willen wij uitdragen. Het SIMAV-kantoor is gevestigd onder de Streefkerkse korenmolen, Nieuwe Veer 42, 2959 AK Streefkerk.

Ons e-mailadres is: bestuur @simav.nl, telefoonnummer 0184 681178.

Bezoek ook onze Internetsite voor een uitgebreid overzicht met de laatste nieuwtjes: www.simav.nl.

Periodiek verschijnt een digitale nieuwsbrief, op de website kunt u die aanvragen.

NOOIT VOLMAAKT

Deze korenmolen werd in 1718 gebouwd waar een jaar eerder een standerdmolen door storm werd verwoest. De molen werd in 1763 zo'n vier meter verhoogd en van een stelling voorzien. Brand verwoestte in 1889 de stellingmolen. Bij de herbouw werd veel bruikbaar materiaal van de gesloopte oliemolen Nooit Volmaakt gebruikt.

Bagijnenwal 38, Gorinchem

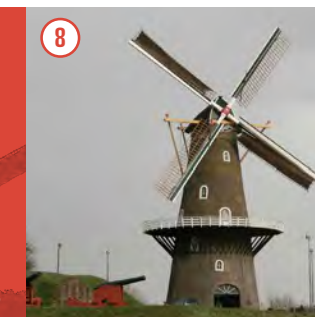

7

DE HOOP

Deze stellingmolen, met als functie korenmalen, werd in 1764 gebouwd om de een eeuw eerder gebouwde standerdmolen te vervangen. De molen werd tot 1949 gebruikt en toen door de gemeente Gorinchem overgenomen om verval te voorkomen. Sinds 2017 is SIMAV de eigenaar van de Gorcumse molens.

Dalemwal 21, Gorinchem

8

10

WINGERDSE MOLEN

Deze molen moest de Wijngaardse polder bemalen. De molen staat ver buiten het bemalingsgebied omdat er van de polder een lange molenvliet moest komen naar het riviervtje de Alblas. Om de vlucht te vergroten zijn in 1872 de veldmuren verhoogd. De molen is daarna voorzien van een vijzel en fokken.

Abbekesdoel 92, Bleskensgraaf

VEENWEIDE TUSSEN DE RIVIEREN

9

MIDDELMOLEN

Ooit was deze molen één van een drietal en vermoedelijk moet deze wipmolen rond 1655 gebouwd zijn. Ze hadden gedrieën het doel de polder Giessen Oude Benedenkerk te bemalen.

Graafdijk West 57, Molenaarsgraaf

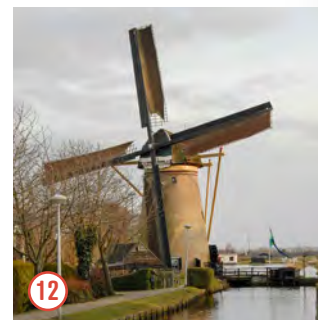

11

HOFWEGENSE MOLEN

Deze wipmolen bemaalde ooit twee polders met een schep. In 1958 werd deze vervangen door een elektrisch aangedreven vijzel, maar bij voldoende wind werden de wieken aan het werk gezet.

Hofwegen 15, Bleskensgraaf

12

KERKMOLEN

Deze ronde stenen grondzeiler heeft 1844 als bouwjaar. Samen met de Westeindse wipmolen bemaalde de Kerkmolen de polder Molenaarsgraaf. Omdat er in 1926 een elektromotor in deze molen werd geplaatst en er dus zonder wind ook gemalen kon worden, werd de andere molen overbodig en dus afgebroken.

Molenhoek 24, Molenaarsgraaf

SIMAV MOLENS, ZEER GEVARIEERD

Molenstichting SIMAV is eigenaresse van 33 molens in de regio. Ons Cultureel Erfgoed bestaat uit:

- ✖ 21 wipwatermolens
- ✖ 3 achtkante grondzeilers
- ✖ 5 ronde stenen grondzeilers
- ✖ 2 achtkante stellingmolens
- ✖ 2 ronde stellingmolens

Verder behoren tot het eigendom:

- ✖ 1 roedenloods
- ✖ 1 weidemolen
- ✖ 1 onderbouw
- ✖ 1 ondertoren van een wipmolen

13

BOTERSLOOTSE MOLEN

In 1837 brandde op deze plaats door bliksem een molen af. Nog in dat jaar werd deze wipmolen gebouwd. In 1956 werd hij buiten gebruik gesteld. Het polderbestuur bleef eigenaar. Van 1960 tot 1986 was de molen eigendom van de gemeente, hierna kwam de molen in handen van SIMAV.

Grotewaard 1, Noordeloos

14

STIJVE MOLEN

De Stijve Molen, die oorspronkelijk 'Stijvensmolen' heette, is gebouwd in 1665. Tot 1949 heeft deze wipmolen gefunctioneerd en was deze een van de vijf molens van de polder Middelbroek, Ameide en Tienhoven. Sinds 1971 is SIMAV eigenaar.

Molenpad 14, Noordeloos

15

SCHEIWIJKSE MOLEN

Deze wipmolen stamt uit 1638 en is een van de zes molens in de polder Het Land van de Zes Molens. In 1974 werd deze molen, als laatste van de zes buiten gebruik gesteld.

Lage Giessen 53, Hoornaar

16

OUDENDIJKSE MOLEN

Samen met de Scheiwijkse Molen is de Oudendijkse Molen de enige overgebleven molen van de voormalige polder Het Land van de Zes Molens. In 1683 is deze molen bijna compleet vernieuwd.

Dorpsweg 63, Hoornaar

33 MOLENS IN DE REGIO

GRONDZEILERS EN STELLINGMOLENS

Waar de wind vrij spel had, werden molens zodanig gebouwd dat ze vanaf de grond bediend konden worden. De uiteinden van de wieken scheren rakelings langs de grond. Deze molens worden daarom grondzeilers genoemd. Stellingmolens vinden we op plaatsen waar belendende bebouwing is. Deze molens werden op een voetstuk gezet zodat de gebouwen in de omgeving geen windbelemmering opleverden. Een houten omgang, stelling genoemd, maakte het mogelijk de zeilen aan te brengen, kleiner te maken (zwichten) of te verwijderen, de vang(rem) te bedienen en het wiekenkruis op de wind te zetten (kruien). Op de hoogste zolder, de kapzolder, zien we het bovenwiel dat op dezelfde as is gemonteerd als het wiekenkruis. Dit bovenwiel drijft de koningsspil aan. Via deze spil worden de molenstenen aangedreven.

TIENDWEGSE MOLEN

Deze wipmolen maalde het water van een deel van de Binnen-tiendwegse polder naar een groter deel van deze polder. In 1904 brandde de molen af en werd twee jaar later vervangen door een molen uit de polder Groote Waard te Noordeloos.

Giessendamse Tiendweg 1,
Hardinxveld-Giessendam

TER LEEDE

De oorspronkelijke naam van deze molen was Voorste Molen. Deze wipmolen kwam in 1940 al buiten bedrijf en werd in 1952 opgekocht door de glasfabriek. Vanaf 1985 is deze molen eigendom van SIMAV. Het bijzondere van deze molen is dat het onderhuis is afgedekt met planken in plaats van het gebruikelijke riet.

Lingedijk 2, Leerdam

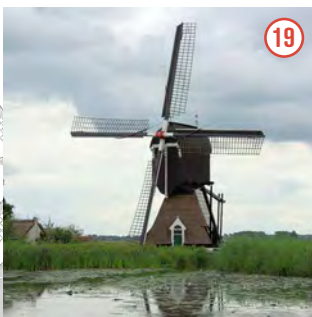

19

HOEKMOLEN

Van 1622 tot 1945 bemaalde deze wipmolen de polder Neder-Heicop maar kwam buiten gebruik door de komst van een dieselmolenaar. Doordat de gemeente en andere organisaties zich hard maakten bleef de molen bestaan. Van 1960 tot 2008 was het Waterschap eigenaar, overgenomen door SIMAV.

Kanaaldijk 19, Hei- en Boecop

WIPMOLENS, ACHTKANTE- EN RONDE STENEN POLDERMOLENS

De wipmolen ontwikkelde zich in de 15e eeuw uit de standerdmolen, die als korenmolen al ruim honderd jaar bekend was. Ze lijken op elkaar; een vierkante kast op een pyramidevormig onderhuis. Het verschil zit binnenin. Bij de standerdmolen vormt een dikke houten paal de spil waaromheen de kast draait. Bij een wipmolen is die spil een houten koker waarin een houten as draait: de koningsspil. De beweging van het wiekenkruis wordt via houten kamwielen, via de koningsspil, overgebracht naar het scheprad. Het bovenhuis hangt op die holle koker en kan 360 graden gedraaid worden zodat de wind in elke richting kan worden opgevangen. De wipmolen is van oudsher het meest voorkomende type poldermolen in onze streek.

De achtkante-en ronde stenen poldermolen is erg populair geworden toen in de 17e eeuw een begin werd gemaakt met het droogmalen van vele meren in Noord- en Zuid-Holland. Niet gezegd kan worden dat later de achtkante-en ronde poldermolen altijd een wipmolen verving als die door brand of bouwvalligheid werd vervangen. Ze hebben zich heel lang naast elkaar ontwikkeld.

WESTERMOLEN

Deze wipmolen bemaalde met de Oostermolen en de Broekmolen de polder Langerak. In 1939 werd de Oostermolen afgebroken en vervangen door een dieselmolenaar. Ook de Westermolen stond op de lijst om afgebroken te worden. In de oorlog werd de Broekmolen in brand geschoten door de Duitsers. Dat zorgde ervoor dat deze molen bleef bestaan.

Nieuwpoortseweg 1, Langerak

WEIDEMOLEN

Vlakbij de Westermolen staat deze niet-authentieke molen, die in 2006 is nagebouwd van modellen die tot 1945 voorkwamen in de polder. Hij werd gebouwd om een smalle strook land te kunnen bemalen. Aan deze strook land zijn verschillende natuurwaarden toegekend, ligt gescheiden van de rest van de polder en heeft daardoor een hoger waterpeil en eigen waterhuishouding.

22

GOUDRIAANSE MOLEN

Deze achtkante grondzeiler verving zijn voorganger, een wipmolen in slechte staat, in 1779. De roedelengte van deze molen is 29,15 meter, een grote molen voor dit gebied. De molen was seinmolen voor het Waterschap De Overwaard en kreeg het sein door van de Achterlandse Molen.

Molenkade 5, Goudriaan

DE UITEINDEN VAN DE WIEKEN
SCHEREN RAKELINGS
LANGS DE GROND

23

GELKENESMOLEN

Samen met de Kleine Molen heeft de Gelkenesmolen, een wipmolen, tot 1760 de polder Gelkenespolder bemaald. Nadat deze polder werd samengevoegd met de polder Ammers-Graafland werd de kleine molen afgebroken omdat deze overbodig was.

Molenkade 2, Groot-Ammers

MOLENS MOETEN GERESTAUREERD WORDEN OM VERVAL TEGEN TE GAAN

In de jaren 2008 tot en met 2012 heeft de Stichting 23 van haar molens kunnen restaureren. Behalve het behoud van haar molens streeft SIMAV ook naar de herbouw van molens. In Streefkerk is stap voor stap gewerkt aan de herbouw van de Sluismolen en de Hoge Tiendewegmolen. Voor alle molens is een meerjarenplan gemaakt, zo ook voor de vier Gorcumse molens die sinds 1 januari 2017 het aantal SIMAV molens op 33 heeft gebracht.

24

GRAAFLANDSE MOLEN

Wanneer de drie wipmolens op de Molenkade zijn gebouwd is onbekend, maar het moet vóór 1760 zijn geweest. De polderbesturen in die tijd hielden wel van vernieuwing en lieten de ijzeren wielbak vervangen door één van beton. De wielen zijn, net als in de Achtkante Molen, gemaakt van gietijzer.

Molenkade 3B, Groot-Ammers

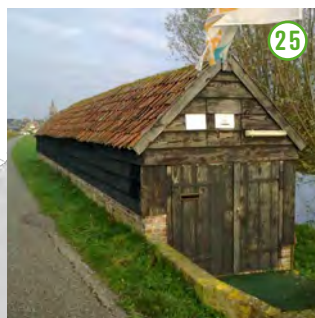

26

ACHTERLANDSE MOLEN

Deze wipmolen zorgde, samen met de andere twee molens aan de Ammerse Molenkade, voor de bemaling van de polder Ammers-Graafland. De molen was peilmolen van het waterschap. Als het maximale peil in de lage boezem was bereikt gaf de molen dat aan door een bepaalde wiekenstand, 's nachts door een lantaarn in de hoogste wiek.

Molenkade 5, Groot-Ammers

25

ROEDENLOODS

Op 100 meter afstand van de Gelkenesmolen staat deze roedenloods. Toen de roeden nog van hout waren werd er een voorraad aangelegd in deze loods, zodat er bij een breuk meteen voor vervanging kon worden gezorgd.

Molenkade 1a, Groot-Ammers

STAP
VOOR
STAP

28

ACHTKANTE MOLEN

Voor 1805 stond er op deze plaats een wipmolen. Hoewel deze grondzeiler er stoerder uitziet verplaatst hij minder water dan de wipmolens op deze kade. Het heeft te maken met het smallere scheprad.

Molenkade 4, Groot-Ammers

27

JAN VAN ARKEL

Het houten achtkant, het bovenste deel van de molen, heeft dienstgedaan als poldermolen in Noord-Holland. In 1851 werd de molen op de stenen achtkante onderbouw geplaatst. Deze stellingmolen heeft van 1851 tot kort voor WO2 ook eikenschors gemalen voor leerlooiers uit Gorcum. Tot 1970 deed de molen dienst als korenmolen.

Vlietskade 1004, Arkel

29

BONKMOLEN

Polder Lakerveld werd tot begin van de 20e eeuw door vier molens bemaald. Twee werden afgebroken. De Bonkmolen en de Vlietmolen bemaalden, samen met een stoomgemaal, tot 1945 de polder. De Bonkmolen werd toen buiten bedrijf gesteld.

Lakerveld 282, Lexmond

30

VLIETMOLEN

Samen met de Bonkmolen en een stoomgemaal bemaalde deze wipmolen de polder Lakerveld. In 1997 is de molen door brand verwoest, maar weer opgebouwd. Veel van het nog bruikbare materiaal is hergebruikt.

Zederikkade 223, Lexmond

GEEN TOEKOMST ZONDER DE JUISTE MENSEN EN INSTANTIES!

Met de inzet van het bestuur, de financiële hulp van het Rijk, provincie en gemeenten, het werk van vaklieden en particulieren zijn het de vrijwilligers van de Technische Commissie en de vrijwillige molenaars die een grote rol spelen bij het behoud van "onze" molens.

Kijk op onze website, www.simav.nl, hoe u ons kunt helpen.

BEHOUD
VAN "ONZE"
MOLENS

MOLENAARS HOUDEN SIMAV MOLENS DRAAIEND

Bij SIMAV zijn +/- 40 vrijwillige molenaars werkzaam (aantal varieert). Als de molen draait kan men er vanuit gaan dat de molenaar aanwezig is. De meeste molenaars bewonen en huren de desbetreffende molen. De overige molens worden voornamelijk verhuurd aan vrijwillige molenaars, die periodiek (met name in het weekend) hun molen laten draaien of malen. De molenaars van SIMAV zijn in het bezit van een molenaarsdiploma. Dit is een voorwaarde om als molenaar aangesteld te kunnen worden. Het examen voor dit diploma wordt door de Vereniging De Hollandsche molen afgenomen.

**+/- 40
VRIJWILLIGE
MOLENAARS
DIE ALLE
MOLENS
DRAAIEND
HOUDEN**

SLUISMOLEN

Het exacte bouwjaar is onbekend maar deze molen stond er in het jaar 1716 al en zorgde ervoor dat het water van de lage boezem in de hoge boezem terecht kwam, waarna het via een sluis in de rivier de Lek kon worden geloosd. De molen is in 1979 afgebrand, in 2008 deels gerestaureerd met de bedoeling er ooit weer een maalvaardige molen van te maken.

Beneden Tiendweg 9a, Streefkerk

31

KLEINE MOLEN

Deze derde, meest noordelijk gelegen, molen van de drie molens die de polder Streefkerk bemaalden is gebouwd vóór 1751. De molen kwam in 1951 buiten bedrijf waarna verval snel intrad. Om de molen van de sloophamer te redden kocht SIMAV voor een symbolisch bedrag de molen waarna de restauratie kon beginnen.

Beneden Tiendweg 7, Streefkerk

32

33

HOGE TIENDWEGMOLEN

Op deze plek staat een ondertoren van een wipmolen met het plan er ooit weer een maalvaardige molen van te maken. De oorspronkelijke poldermolen is in 1962 onder verdachte omstandigheden afgebrand. Samen met de Sluismolen maalde hij het water van de lage naar de hoge boezem. Het bouwjaar is niet bekend, maar in 1706 al stond hij er al.

Beneden Tiendweg 9, Streefkerk

VRIENDEN VAN DE SIMAV MOLENS

SIMAV zoekt mensen die het werk van de Stichting waarderen en willen ondersteunen. Niet alleen voor bestuursfuncties maar ook de Technische Commissie en het team van de PR activiteiten zoekt enthousiaste mensen die hun 'molensteentje' willen bijdragen.

U kunt het culturele belang en de landschappelijke waarde van onze molens ook ondersteunen door **vriend, vriendin** van onze molens te worden. Kijk op de achterzijde van deze brochure of op onze website: www.simav.nl hoe u dit kunt doen.

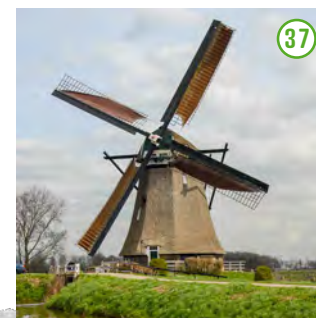

35

MOLEN DE LIEFDE

Al vóór 1893 stond hier een korenmolen, eerst een achtkante grondzeiler die afbrandde. Daar werd toen deze stellingmolen gebouwd. De molen breidde uit met bedrijfsgebouwen en raakte in 1970 buiten bedrijf. Vanaf 2008 gebruikt SIMAV het complex voor kantoor en als vergaderaccommodatie en trouwlocatie.

Nieuwe Veer 42, Streefkerk

37

ACHTKANTE MOLEN

Deze achtkante grondzeiler is de middelste van de drie Streefkerkse ondermolens. Volgens de baard en een sluitsteen staat hier sinds 1761 een molen. Ook deze poldermolen sloeg zijn water uit op de lage boezem.

Beneden Tiendweg 8, Streefkerk

VRIEND OF VRIENDIN

BROECKMOLEN

Vanaf 1614 is bekend dat op deze plaats een 'Broeckmoolen' staat. Deze wipmolen bemaalde tot 1957 het polderdeel Kortenbroek. De Broeckmolen is de eerste poldermolen die werd uitgerust met het wieksysteem van Ir.P.L.Fauël; door het aanbrengen van fokken bleek dat er ook bij weinig wind al gemaald kon worden.

Achterdijk 1, Streefkerk

34

OUDE WETERINGMOLEN

Een van de drie Streefkerkse ondermolens die het water vanuit de polder naar de lage boezem van de Streefkerkse polder maalden. Dit was bijna twee eeuwen hun functie.

Beneden Tiendweg 10, Streefkerk

36

LOCATIES

Voor een overzicht van de locaties van de SIMAV-molens verwijzen we u naar de losse kaart in dit magazine en op www.simav.nl.

VRIEND OF VRIENDIN WORDEN

Wilt u ons ook helpen deze prachtige monumenten uit het verleden te behouden?

Bezoek dan onze website of neem persoonlijk contact met ons op.

SIMAV Streefkerk
Nieuwe Veer 42
2959 AK Streefkerk
Tel.: 0184 - 681178

bestuur@simav.nl
www.simav.nl
rek.nr.: NL49RABO0342700464

COLOFON

Dit is een uitgave van SIMAV, “Stichting tot Instandhouding van Molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden”.

SIMAV is aangewezen als [culturele] ANBI [Algemeen Nut Beogende Instelling].

Deze molenbrochure is een initiatief van het SIMAV PR-team.

Productie:
SIMAV-Streefkerk

Gegevens ontleend aan:
Het Zuid-Hollands Molenboek,
Molens van Zuid-Holland en
brochures uit Zuid-Holland.

Fotografie:
SIMAV

Vormgeving en druk:
Studio Formo